

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมือง

ในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ:

กรณีศึกษาลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย

INTEGRATION OF BUDDHA TEACHING TO ENHANCE CIVIL POLITICAL PARTICIPATION
IN WETLAND REGISTRATION WITH RECOGNITION OF
RAMSAR SITE: A CASE STUDY OF LOWER ING WATERSHED IN
CHIANGRAI PROVINCE

¹สายัณห์ ขำหนึ่ง, ²สัททยา วิเศษ และ ³สมยศ ปัญญามาก

¹Sayan Khamnueng, ²Sahathaya Wises and ³Somyot Panyamak

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตพะเยา

Received: 2026-05-07

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus, Thailand

Revised: 2026-05-25

¹Corresponding Author's Email: Kulriver@gmail.com

Accepted: 2026-05-26

¹เบอร์โทร: 098-749-3424

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ 2. ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ และ 3. ประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 คน รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ 1) การตัดสินใจ คนในชุมชนเข้าร่วมเวทีสาธารณะ เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อแผนขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ มีตัวแทนเป็นคณะทำงานกับภาครัฐในการให้ข้อมูลของพื้นที่ชุ่มน้ำ 2) การปฏิบัติ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล ร่วมกันจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ รณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจต่อสังคม 3) การรับผลประโยชน์ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ได้รับประโยชน์

ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การได้รับรางวัลการอนุรักษ์ระดับชาติและนานาชาติ และ

4) การประเมินผล คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการติดตามสถานการณ์การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ และเสนอแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำ 2. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ 1) รูปแบบทางตรง ประชาชนได้มีอำนาจโดยตรงต่อการเสนอนโยบายขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ การแสดงความคิดเห็น การอนุรักษ์ การตรวจสอบ การผลักดันเชิงนโยบาย 2) รูปแบบทางอ้อม ประชาชนนำมติของชุมชนเพื่อขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำนำเสนอต่อภาครัฐเพื่อผลักดันให้มีการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ 3) รูปแบบการมีส่วนร่วม ประชาชนมีสิทธิในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ มีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำทุกขั้นตอน และ 4) รูปแบบการปรึกษาหารือ มีช่องทางสื่อสารหลากหลาย เปิดพื้นที่ให้มีการถกเถียงจากหลายภาคส่วน เพื่อหาฉันทามติร่วม และ 3. การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ 1) การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อ แบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น 2) การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ให้เกิดไมตรี นานับถือ ไม่พูดก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ตามกาลเทศะ 3) การประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ 4) การไม่เลือกปฏิบัติ ความเป็นธรรม และให้ ความสมอบกับทุกคน

คำสำคัญ: สังคหวัตถุ 4; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; การเมืองภาคพลเมือง; พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ; ลุ่มน้ำอิงตอนล่าง

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the process of civic political participation in the registration of wetlands; 2) investigate the model of civic political participation in wetland registration; and 3) apply the Four Principles of Saṅgahavatthu to promote civic political participation in the registration of wetlands of international importance in the Lower Ing River Basin, Chiang Rai Province. The study employed a qualitative research design. Data were collected through semi-structured interviews, focus group discussions, and participant observation during wetland registration activities. The key informants consisted of 25 participants. The research instruments included interview and focus group discussion guides. The collected data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that:

- 1) The process of civic political participation in the registration of wetlands of

International importance consisted of four stages. (1) Decision-making: Community members participated in public forums to express their views on the wetland registration plan and appointed representatives to collaborate with government agencies by providing local information. (2) Implementation: Community members contributed to data collection, jointly organized conservation activities, and conducted public awareness campaigns. (3) Benefit-sharing: Community members benefited from wetland conservation through economic opportunities, ecotourism development, and recognition through national and international conservation awards. (4) Evaluation: Community members monitored the progress of the wetland registration process and proposed recommendations for wetland development.

2) The model of civic political participation in the registration of wetlands of international importance comprised four dimensions. (1) Direct participation: Citizens directly influenced policy proposals, expressed opinions, engaged in conservation, monitored implementation, and advocated for policy support. (2) Indirect participation: Community resolutions were submitted to government agencies to promote wetland registration. (3) Participatory governance: Citizens exercised their rights to participate in wetland management throughout all stages of the process. (4) Consultative participation: Multiple communication channels were provided to encourage dialogue among stakeholders and build consensus.

3) The application of the Four Principles of Saṅgahavatthu to promote civic political participation included: (1) Generosity : sharing resources and making sacrifices for the benefit of others; (2) Kind speech : communicating sincerely, politely, and constructively to foster goodwill and mutual respect; (3) Beneficial conduct : performing actions that promoted the well-being of others and the community; and (4) Impartiality : treating all individuals fairly, equally, and without discrimination.

Keywords: Saṅgahavatthu 4; Political Participation; Civic Politics; Wetlands of International Importance; Lower Ing River Basin

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศและเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองประชาธิปไตยทั้งนี้เพราะ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยที่สังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำ ถ้ามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงแสดงว่าสังคมนั้นมีการพัฒนาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยสูง อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งชี้บอกถึงอุดมการณ์เจตคติทางการเมืองของประชาชนในชาติได้อีกด้วย (Secretariat of the House of Representatives, 2011)

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ คน การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐ (Burekul, 2007)

พื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทป่าชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง หรือที่คนท้องถิ่นเรียกว่า “ป่าอิมอิง” เป็นป่าที่มีอัตลักษณ์พิเศษเป็น “ป่านอกนิยาม” (Forestry outside definition) ที่อาจจะไม่มีที่เดียวในประเทศไทยคือ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทป่าที่มีน้ำท่วมขังบางฤดูกาล (seasonally-flooded forest) หรือที่ลุ่มชื้นแฉะหรือหนองน้ำ (Palustrine) โดยท่วมประมาณ 3 เดือนในฤดูน้ำหลากจากน้ำในแม่น้ำอิง Living River Association (2017) ทั้งนี้ ในปี พ.ศ.2558 ได้มีการกำหนดโครงการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจชายแดนโดยจังหวัดเชียงราย ได้วางแผนเข้ามาใช้พื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างเพื่อทำเขตเศรษฐกิจพิเศษ และมหาวิทยาลัย โดยเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่างและขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ที่ผ่านมามีชุมชนท้องถิ่นได้ลุกขึ้นมาปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำกรณีบ้านบุญเรืองใต้ หมู่ 2 ตำบลบุญเรือง และบ้านทุ่งจั่ว หมู่ 2 ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประท้วงคัดค้านโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย ยืนยันไม่เห็นด้วยกับการนำพื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชนเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ จนนำมาสู่การพูดคุยกันของชุมชนกับองค์กรพัฒนาเอกชน ภาควิชาการ และ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

หน่วยงานภาครัฐ นำไปสู่การยกเลิกโครงการเขตเศรษฐกิจจังหวัดเชียงราย (Office of the National Economic and Social Development Board, 2025) จากความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงดังกล่าว ได้สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย ได้จัดประชุมร่วมกับชุมชนในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง เพื่อหาแนวทางการปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำ มาตรการหนึ่งที่สามารถดำเนินการได้ คือ การขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ตามอนุสัญญาแรมซาร์ โดยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2563 ได้มีการดำเนินการขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ตามหลักเกณฑ์และเหตุผลสนับสนุนของแรมซาร์ คือ หลักเกณฑ์ 1 ประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นลักษณะโดยรวม เป็นลักษณะที่เป็นธรรมชาติหรือใกล้เคียงธรรมชาติ ซึ่งหาได้ยากหรือมีความโดดเด่น หลักเกณฑ์ 2 พันธุ์พืชและสัตว์ที่หาได้ยากและนิเวศวิทยาชุ่มน้ำที่ถูกคุกคาม หลักเกณฑ์ 3 ความหลากหลายทางชีวภาพ หลักเกณฑ์ 4 ความสนับสนุนในช่วงวิกฤตของวัฏจักรชีวิต หรือในสภาพที่มีผลกระทบรุนแรง หลักเกณฑ์ 7 พันธุ์ปลาที่สำคัญและพบได้ทั่วไป และหลักเกณฑ์ 8 แหล่งวางไข่ของปลา ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง (Living River Association, 2022)

ทั้งนี้ ในการดำเนินงานเสนอขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่าง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ ระดับนานาชาติ และระหว่างประเทศ ได้ดำเนินงานตามขั้นตอนที่ระบุตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 พฤศจิกายน 2552 การทบทวนมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งนี้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ได้ให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นการดำเนินงานจนถึงขั้นตอนการให้ข้อมูลต่อชุมชนจนถึงการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ Wises (2023) เมื่อพิจารณาความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับหลักสังคหวัตถุ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เพื่อให้ภาครัฐและภาคประชาชนให้มีการร่วมคิด ร่วมแรง ร่วมใจ ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษากระบวนการ และรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ และนำเสนอแนวทางการประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษาลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย ทั้งนี้กระบวนการการมีส่วนร่วมถือเป็นหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในด้านต่างๆ เช่น การใช้สิทธิหน้าที่

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

และความรับผิดชอบตามกฎหมายที่กำหนดในกฎหมายแสดงความเห็นต่อการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ตระหนักได้ถึงหน้าที่ของตนอย่างตื่นตัว รู้เท่าทัน ใช้ปัญญาและมีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตสาธารณะของตนเอง การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษากลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษากลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษากลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมกับชุมชนในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษากลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย
2. พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มน้ำอิงตอนล่างในอำเภอขุนตาล และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้ที่สามารถจะให้ข้อมูลได้ โดยเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมขอฝน 4 กลุ่ม จำนวน 25 คน ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการด้านพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 7 คน กลุ่มผู้บริหารในหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 คน และกลุ่มแกนนำชุมชน จำนวน 7 คน
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม รวมทั้งแนวสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน
5. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารทุติยภูมิ จากหนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลออนไลน์ และการศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนในการปฏิบัติการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษากลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย

6. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการจำแนกข้อมูลอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆที่รวบรวมไว้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษากลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย โดยนำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ 4 ขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า

1.1. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีกลุ่มน้ำอิงตอนล่าง สะท้อนให้เห็นถึง พัฒนาการของภาคประชาชนในฐานะ “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” ที่แท้จริง แม้ประชาชนอาจไม่มีอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้ายในเชิงนโยบาย แต่การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ คือ พื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ขับเคลื่อนจากระดับล่างขึ้นสู่ระดับนโยบาย และส่งผลต่อทิศทางของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมในด้านนี้เป็นการสะท้อนถึง ประชาธิปไตยในระดับฐานราก และการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนได้มีสิทธิร่วมตัดสินใจในนโยบายหรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

1.2. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการของภาคพลเมืองในพื้นที่กลุ่มน้ำอิงตอนล่าง ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การ “เข้าร่วม” แบบเป็นพิธีกรรม แต่เป็นการลงมือทำจริง มีบทบาทเชิงรุก เป็นเจ้าของข้อมูล เจ้าของกระบวนการ และเจ้าของพื้นที่ สิ่งนี้สะท้อนถึงการก้าวข้ามจาก “ผู้รับนโยบาย” สู่ “ผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งถือเป็นหัวใจของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในเชิงสิ่งแวดล้อม และแสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับภาครัฐอย่างยั่งยืน และสะท้อนถึงพลังของภาคประชาชนในการเป็น “เจ้าของกระบวนการ” ไม่ใช่แค่เป็นผู้รับนโยบายจากภาครัฐ

1.3. การมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ ไม่ได้จบลงแค่ในกระบวนการ แต่ขยายผลต่อเนื่องไปถึง การรับผลประโยชน์ในระยะยาว สิ่งนี้สะท้อนถึงแนวคิดของ "ความยุติธรรมด้านทรัพยากร" ที่ประชาชนในท้องถิ่นควรได้รับประโยชน์ที่เหมาะสมจากการอนุรักษ์หรือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ของตน นอกจากนี้ ยังเป็นตัวอย่างของ แนวทางการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ที่เท่าเทียม เป็นธรรม และยั่งยืนสะท้อนถึง ความยุติธรรมด้านทรัพยากร และ ผลประโยชน์ร่วมที่เกิดจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

1.4. บทบาทของภาคพลเมืองในด้านการประเมินผลแสดงถึง ความเติบโตของกระบวนการเรียนรู้ร่วม และการสร้างธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นที่เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และยึดโยงกับความต้องการ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

ของชุมชน การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมยังช่วยทำให้เกิด "วงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง" ซึ่งไม่หยุดอยู่แค่การดำเนินงานครั้งเดียว แต่ปรับตัวและเรียนรู้จากข้อผิดพลาดหรือช่องว่างที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษาลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย ได้มีการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ 4 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า

2.1. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองทางตรง การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำอิงตอนล่างเป็นตัวอย่างสำคัญของการพยายามสร้าง ประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมทางตรงที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทตั้งแต่การรับรู้ การแสดงความคิดเห็น จนถึงการปฏิบัติการร่วม อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้ยังไม่ใช่ประชาธิปไตยทางตรงอย่างสมบูรณ์ เพราะอำนาจตัดสินใจหลักยังอยู่กับรัฐส่วนกลาง แม้มีกระบวนการมีส่วนร่วมจำนวนมาก แต่ยังไม่ใช้ลักษณะของ “การร่วมตัดสินใจอย่างมีอำนาจ” ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรณีลุ่มน้ำอิงตอนล่างเป็นรูปแบบ “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ที่มีองค์ประกอบของ “ประชาธิปไตยแบบทางตรง” ในระดับการรับรู้ ความเห็น และการปฏิบัติการ แต่ยังไม่ถึงระดับการใช้อำนาจร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

2.2. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองทางอ้อม การมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในกรณีแม่น้ำอิงตอนล่างจัดอยู่ในชั้น “การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางอ้อมเชิงปรึกษาหารือและร่วมปฏิบัติการ” ซึ่งมีความเข้มแข็งในด้านการรับรู้ การแสดงความคิดเห็น และการปฏิบัติการร่วม แต่ยังไม่ก้าวถึงการร่วมกำหนดนโยบายหรือมีอำนาจร่วมในการตัดสินใจ เป็นตัวอย่างของ “ประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม” ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-ชุมชน-ภาคประชาสังคมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านทรัพยากรธรรมชาติ

2.3. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองแบบมีส่วนร่วม รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำอิงตอนล่าง แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในลุ่มน้ำอิงตอนล่างได้มีการเข้าสู่ระบบที่มีบทบาทและอำนาจในการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารเพื่อกำหนดนโยบายที่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำอิงจังหวัดเชียงรายคือ ด้านการรับรู้และการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการร่วม ด้านผลกระทบและผลประโยชน์ และด้านแรงจูงใจและอุปสรรค

2.4. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองแบบปรึกษาหารือ การขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำอิงตอนล่างเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นกระบวนการนโยบายสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้ประชาชน ภาคประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และนักวิชาการ เข้ามามีบทบาทอย่างหลากหลาย การดำเนินงานดังกล่าวเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

กระบวนการ ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ซึ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเหตุผล ความชอบธรรม และการสร้างฉันทามติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษาลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย โดยวิเคราะห์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า

3.1. ด้านทาน สะท้อนให้เห็นว่า การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนักถึงเหนียวไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว เป็นคุณธรรมที่จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่แม่น้ำอิงได้ให้ความใส่ใจเกี่ยวกับการเมืองอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการอุทิศเวลาบางส่วนให้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถ ตลอดถึงชี้แจง แนะนำขั้นตอนการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อให้เกิดความกระจ่างในข้อมูลต่าง ๆ และเข้าร่วมด้วยความเต็มใจ ซึ่งเป็นการให้ที่ต้องเสียสละ และอุทิศตนอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความประทับใจด้วยความสามารถอย่างเต็มที่

3.2. ด้านปิยวาจา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น อันดับแรก คำพูดที่เป็นปิยวาจาต้องสุภาพ อ่อนหวาน เรียบร้อย ไพเราะ แสดงถึงความให้เกียรติกัน ให้คำแนะนำต่าง ๆ ด้วยคำพูดที่เป็นมิตร และเต็มใจที่จะแนะนำสิ่งต่าง ๆ และที่สำคัญคำพูดทุกคำพูดนั้นต้องแสดงถึงความจริงใจ ไม่พูดเท็จ หรือพูดเพ้อเพื่อให้พ้นไปเท่านั้น เจ้าหน้าที่และคณะทำงานเรื่องการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำจะต้องพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสมสำหรับกาลเทศะ

3.3. ด้านอัตถจริยา ต้องเป็นการทำงานด้วยใจ ร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังใจ ความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ การทำตนให้เป็นประโยชน์เท่าที่จะทำได้

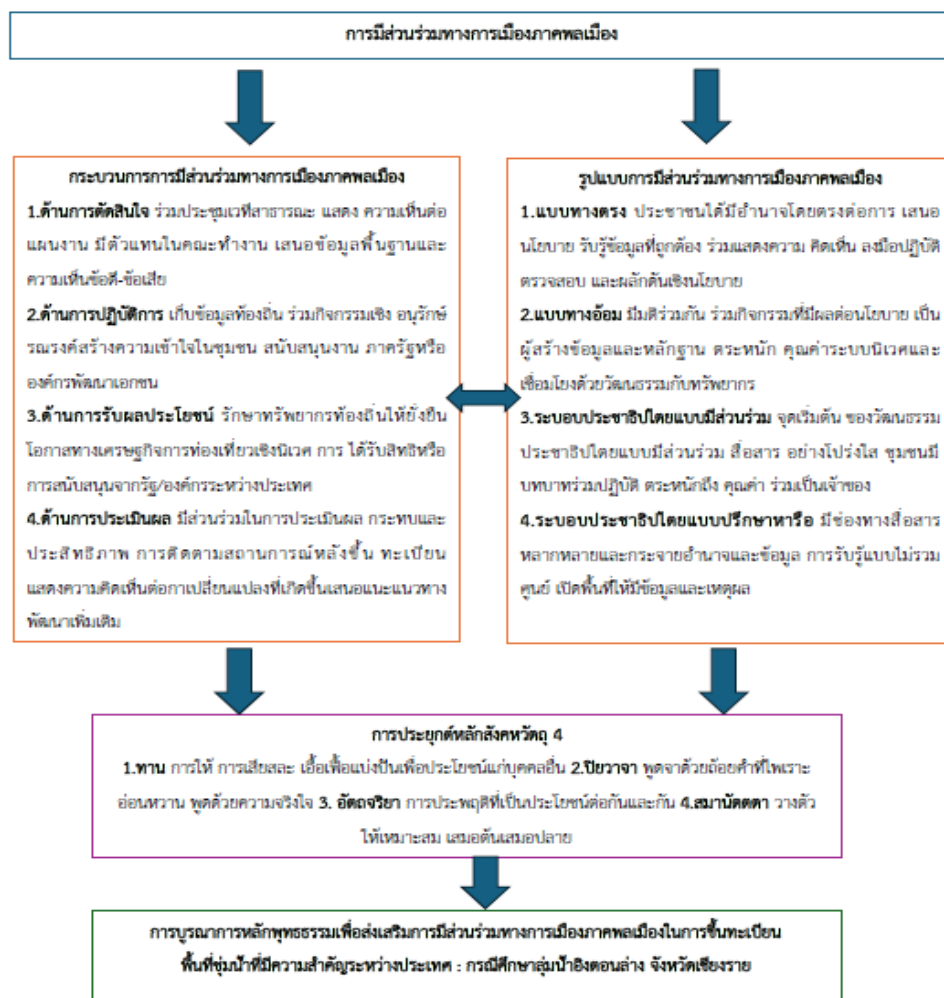
3.4. ด้านสมานัตตตา สะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดีนั้นต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ มีความเป็นธรรม และให้ความเสมอภาคกับทุกคน ไม่เลือกชนชั้นวรรณะในการเข้าไปร่วมทางการเมือง ถือได้ว่าหลักสมานัตตตา นี้เป็นการสร้างความเท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นในสังคมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งที่จะต้องมีความเป็นธรรมเพื่อให้เกิดความประทับใจผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองด้วย อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นธรรมนั้น เป็นการสร้างความ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

เท่าเทียมกันของคนทุกคน ไม่เลือกชนชั้นวรรณะ ไม่มีการแบ่งเป็นระดับชั้นตามฐานะ เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับชาวบ้าน

องค์ความรู้ใหม่

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ : กรณีศึกษากลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพองค์ความรู้จากการวิจัย แสดงให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำมาสู่พัฒนาการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง โดยมีกลไกเชิงคุณธรรมที่หนุนเสริมการมีส่วนร่วมให้ยั่งยืน ดังนี้

1) กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมือง เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมแบบครบวงจร ประกอบด้วย การตัดสินใจ: ร่วมเวทีสาธารณะ เสนอความคิดเห็น และมีตัวแทนร่วมกับรัฐ การปฏิบัติการ:

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

ร่วมเก็บข้อมูล อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และขับเคลื่อนกิจกรรม การรับผลประโยชน์: ได้ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการยอมรับระดับนานาชาติ และการประเมินผล: ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และเสนอ แนวทางพัฒนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมเชิงระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

2) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมือง ประกอบด้วย รูปแบบทางตรง: ประชาชน มีบทบาทโดยตรงในการเสนอ-ตัดสินใจ-ลงมือทำ รูปแบบทางอ้อม: ผ่านตัวแทน มติชุมชน และการสนับสนุน เชิงข้อมูล รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม: ชุมชนร่วมจัดการทรัพยากร แม้รัฐยังมีอำนาจหลัก และรูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ: เปิดพื้นที่ถกเถียง ใช้เหตุผล และสร้างฉันทามติ ซึ่งสะท้อนให้เห็น ถึงพัฒนาการของประชาธิปไตยภาคพลเมือง

3) การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ด้านทาน: การให้และแบ่งปันทรัพยากรหรือความรู้ ด้านปิยวาจา: การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ด้านอัตถจริยา: การลงมือทำเพื่อส่วนรวม และด้านสมานัตตตา: ความเสมอภาคและเป็นธรรม เป็น “กลไกเชิงคุณธรรม” ที่หนุนเสริมการมีส่วนร่วมให้ยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมือง กลุ่มน้ำอิงตอนล่าง มีความโดดเด่นในแง่ของการตื่นรู้และการลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นตอนแรก การตัดสินใจ ประชาชนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับฟัง แต่ร่วมเป็นคณะทำงานในการวิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสีย ขั้นตอน ที่สองการปฏิบัติการ ชุมชนเป็นผู้สร้างข้อมูลด้วยตนเอง ผ่านการเก็บข้อมูลท้องถิ่นและรณรงค์อนุรักษ์ ร่วมกับภาครัฐ ขั้นตอนที่สามการรับผลประโยชน์ เกิดการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ควบคู่ไปกับการ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขั้นตอนที่สี่การประเมินผล ชุมชนมีบทบาทในการ ติดตามการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงการสร้างธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัย ของ Wises (2022) โดยข้อค้นพบชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กระบวนการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่ม น้ำประสบความสำเร็จและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนนั้น คือการให้ความสำคัญกับ "ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย" โดยต้องดึงเข้ามาเป็นตัวแสดงหลักในการร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ไม่เพียงแต่สะท้อนภาพ การมีส่วนร่วมอย่างรอบด้าน แต่ยังเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจ ทางกฎหมาย ที่ช่วยยกระดับให้ชุมชน มีศักยภาพและสิทธิอันชอบธรรมในการปกป้องถิ่นฐาน ตลอดจนรักษาความสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่ ของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน และยังสอดคล้องกับ (Phramaha Somsak Satisampanno (Sinna) et al., 2024) ชี้ว่า การเมืองภาคพลเมืองในประเทศไทยมีพัฒนาการและลักษณะเฉพาะที่สอดคล้อง

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

กับบริบททางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมไทย การเมืองภาคพลเมืองในไทยมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและผลักดันการพัฒนาประชาธิปไตย โดยพลเมืองไทยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองระดับท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะหลังการปฏิรูปการกระจายอำนาจในช่วงปี 2540 ที่นำไปสู่การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และการจัดการชุมชนเองโดยตรง พลเมืองในชนบทและเมืองเริ่มมีบทบาทในการกำหนดนโยบายท้องถิ่น และการเข้าร่วมประชุมชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาท้องถิ่น เช่น ปัญหาที่ดินทำกิน การจัดการน้ำ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาพื้นที่ชุมชน เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ก้าวข้ามจากการเป็นเพียงผู้ตาม ไปสู่รูปแบบการเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็ง 4 รูปแบบ คือ 1.รูปแบบทางตรง ประชาชนใช้อำนาจในการผลักดันนโยบายและตรวจสอบการทำงาน 2. รูปแบบทางอ้อม การสร้างมติร่วมของชุมชนและการเชื่อมโยงวัฒนธรรมเข้ากับพื้นที่ชุ่มน้ำ 3.รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แม้อำนาจส่วนกลางจะยังมีอิทธิพล แต่ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรในฐานะ "เจ้าของร่วม" โดยมีรัฐและท้องถิ่นเป็นผู้หนุนเสริม และ 4.รูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ชุมชนเปิดพื้นที่กลางให้ทุกภาคส่วนนำเหตุผลและข้อมูลมาถกเถียงกันเพื่อหา "ฉันทามติ" ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Panyasingha (2015) โดยข้อค้นพบได้อธิบายให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนและการเมืองภาคพลเมืองให้ประสบความสำเร็จนั้น ไม่สามารถอาศัยเพียงรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นทางการตามโครงสร้างของรัฐได้เพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องพึ่งพากลไกทางสังคมที่ยังรากลึกซึ้งในพื้นที่ คือการนำ "ทุนทางสังคม" ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ มาเป็นจุดเชื่อมโยงในการหลอมรวมพลังของกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน และยังสอดคล้องกับ Phengsi (2021) โดยข้อค้นพบได้เน้นย้ำให้เห็นถึงภาพสะท้อนของการเมืองภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งเกิดจากการที่ภาคพลเมืองเข้าไปมีบทบาทในด้านการประเมินผลและร่วมตัดสินใจผ่านกระบวนการ "ร่วมมือเชิงวิพากษ์กับรัฐ" กระบวนการดังกล่าวแสดงออกผ่านการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อติดตามและตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจรัฐอย่างสร้างสรรค์ ควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนหลักของคุณธรรมและความถูกต้อง ลักษณะการดำเนินงานเช่นนี้ถือเป็นการแสดงออกถึงความตื่นตัวตามวิถีประชาธิปไตยภาคพลเมือง โดยมีเป้าหมายเพื่อพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ โดยหลักสังคหวัตถุ 4 ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจในการทำงานร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วน ด้านทาน (การให้) การที่พลเมืองเสียสละเวลาแรงกาย อุทิศตน และแบ่งปันข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำให้แกกันด้วยความเต็มใจ ด้านปิยวาจา (เจรจาด้วยวาจาอ่อนหวาน) การสื่อสารด้วยความจริงใจ สุภาพ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

และให้เกียรติ ซึ่งเป็น "ด้านแรก" ที่ช่วยละลายพฤติกรรม ลดอคติ และสร้างความไว้วางใจระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่รัฐ ด้านอัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) การที่ชาวบ้านร่วมกันทำงานด้วยใจ ช่วยเหลือกัน แก้ไขปัญหาโดยไม่หวังผลตอบแทนส่วนตน แต่มุ่งเน้นความสำเร็จของส่วนรวมเป็นหลัก และด้านสมานัตตตา (การวางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย) การบริหารจัดการและการทำงานอย่างโปร่งใส เสมอภาค เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Chinakorn Sujito (2021) พบว่า ด้านทาน (การให้) แบ่งปันความรู้ เพื่อนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง ด้านปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) การมีคำพูดที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน น่าฟัง ช่วยให้มีความสัมพันธ์ที่กว้างและมีทัศนคติที่ดี ด้านอัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) มีใจรักทำประโยชน์แก่กันด้วยความสุจริตเที่ยงธรรมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ด้านสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) การวางตนที่ดี มีเหตุผลให้ข้อมูลที่ชัดเจนถูกต้องแก่บุคคลและสังคม ย่อมก่อให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน ทำให้การสื่อสารทางการเมืองมีความเข้าใจกันได้อย่างรวดเร็ว และยังสอดคล้องกับ Pornsmit (2018) พบว่า ชาวกรุงเทพมหานครมีการใช้หลักทานการแบ่งปัน หลักปิยวาจาการพูดจาดีต่อกัน หลักอัตถจริยาการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน และหลักสมานัตตาทาการวางตนที่เหมาะสมต่อกันต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ด้านการวางแผน ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการรับประโยชน์ ซึ่งทำให้ชาวกรุงเทพมหานครในเขตพระนครสามารถได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Rangubtook (2021) พบว่า การส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ด้านทาน (การให้ การเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่) ประชาชนจะต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้กับคนในสังคม คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำตลอดจนชักชวนผู้มีสิทธิออกเสียงไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) ประชาชนจะต้องพูดจาด้วยถ้อยคำอันไพเราะในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไม่พูดจาหยาบค้ายหรือใช้อารมณ์คุยกัน พูดคุยหรือปฏิบัติตัวต่อกันอย่างเป็นกันเอง ด้านอัตถจริยา (การประพฤติตนเป็นประโยชน์) ประชาชนจะต้องร่วมมือกันอำนวยความสะดวกหรือให้ความอนุเคราะห์ต่อคนในสังคมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีจิตอาสา ปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และด้านสมานัตตตา (ความสม่ำเสมอ) ประชาชนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ มีความกระตือรือร้นคอยดูแลเอาใจใส่และยึดถือความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้สังคมมีความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

สรุป

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ กรณีศึกษาลุ่มน้ำอิงตอนล่าง จังหวัดเชียงราย พบว่าเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติตามสิทธิชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์ พื้นที่และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำตามหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับประชาธิปไตย 1) รูปแบบทางตรง ประชาชนใช้อำนาจในการผลักดันนโยบายและตรวจสอบการทำงาน 2) รูปแบบทางอ้อม การสร้างมติร่วมของชุมชนและการเชื่อมโยงวัฒนธรรมเข้ากับพื้นที่ชุ่มน้ำ 3) รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แม้อำนาจส่วนกลางจะยังมีอิทธิพล แต่ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรในฐานะ "เจ้าของร่วม" โดยมีรัฐและท้องถิ่นเป็นผู้หนุนเสริม และ 4) รูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ชุมชนเปิดพื้นที่กลางให้ทุกภาคส่วนนำเหตุผลและข้อสมมุติฐานมาถกเถียงกันเพื่อหา "ฉันทมติ" และได้ประยุกต์หลักธรรมคือ หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อนำมาจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมืองโดยสันติ มีสติไตร่ตรอง ปฏิบัติตามกฎหมายกติกาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ก่อให้เกิดความสามัคคี ความยั่งยืนในสังคม มุ่งเน้นที่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่มุ่งเน้นการโจมตีและแตกแยก และเป็นการดำเนินงานที่ปราศจากอคติที่เกิดขึ้นจากอุดมการณ์ทางการเมือง หรือเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคพลเมืองลุ่มน้ำอิงตอนล่าง เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีที่เกี่ยวข้องในการลงมือปฏิบัติการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในทุกขั้นตอน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรน้ำ จังหวัดเชียงราย และเทศบาลตำบลบุญเรือง เทศบาลตำบลศรีเมือง เทศบาลตำบลยางฮอม เทศบาลตำบลป่าตาล จังหวัดเชียงราย ควรนำไปใช้ดำเนินการ กำหนดเป็นนโยบายและแผนงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เรื่องอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำหรืออนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน สถาบันทางวิชาการในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นรูปแบบการเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็ง คือรูปแบบทางตรง ประชาชนใช้อำนาจในการผลักดันนโยบายและตรวจสอบการทำงาน รูปแบบทางอ้อม การสร้างมติร่วมของชุมชนและการเชื่อมโยงวัฒนธรรมเข้ากับพื้นที่ชุ่มน้ำ รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แม้อำนาจส่วนกลางจะยังมีอิทธิพล แต่ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรในฐานะเจ้าของร่วม โดยมีรัฐและท้องถิ่นเป็นผู้หนุนเสริม และรูปแบบประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ชุมชนเปิดพื้นที่

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

กลางให้ทุกภาคส่วนนำเหตุผลและข้อมูลมาถกเถียงกันเพื่อหาฉันทามติร่วมกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน สำนักงานทรัพยากรน้ำ จังหวัดเชียงราย และเทศบาลตำบลบุญเรือง เทศบาลตำบลศรีง เทศบาลตำบลยางฮอม เทศบาลตำบลปาดาล จังหวัดเชียงราย ควรนำไปใช้ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อผลักดันให้เกิดการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในลุ่มน้ำอิงและพื้นที่อื่นในจังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิง ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจในการทำงานร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน สำนักงานทรัพยากรน้ำ จังหวัดเชียงราย และเทศบาลตำบลบุญเรือง เทศบาลตำบลศรีง เทศบาลตำบลยางฮอม เทศบาลตำบลปาดาล จังหวัดเชียงราย ควรนำไปใช้ดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำในลุ่มน้ำอิง โดยการทำงานร่วมกันด้วยใจ ช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาโดยไม่หวังผลตอบแทนส่วนตน แต่มุ่งเน้นความสำเร็จของส่วนรวมเป็นหลัก มีการบริหารจัดการและการทำงานอย่างโปร่งใส เสมอภาค เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ยึดถือความถูกต้องเป็นธรรมในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้สังคมมีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง การประเมินผลการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศของหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคประชาสังคมในประเทศไทย

2.2. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง บทเรียนและประสบการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ

2.3. ควรมีการทำวิจัยเรื่อง กระบวนการและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ

References

- Bureekul, T., (2007). *Dynamics of People's Participation: From the Past to the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550*. Bangkok: A.P. graphic design and print Co.,Ltd.
- Living River Association. (2017). *Community-Based Management/Community-Based Natural Resource Management*. Chiang Mai: Wanida press.
- Living River Association. (2022). *Information Sheet (RSIS) Lower Ing Watershed*. (Unpublished manuscript).
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2025). *Progress Report on Thailand Special Economic Zones (SEZs) Development*. Retrieved January 9, 2026, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13607.
- Panyasingha, S. (2015). *Civic Politics Development and Community Democracy Development Process: A Case Study of Na Chum Saeng Subdistrict, Phu Wiang District, Khon Kaen Province*. (Master Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Phengsi, C. (2021). *Promotion of People's Political Empowerment in Nakhon Ratchasima Province*. (Doctoral dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phra Chinakorn Sujito. (2021). *Integration of Buddhist Principles for Promoting Political Communication for the People of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Somsak Satisampanno (Sinna), Phrakhru Anukulpariyatbkarn (Surawech kechit), Phramaha Cholphat Jalaphuddo (Janthawilai), & Kaewketphong, P. (2024). Participation in Civil Political Activities. *Journal of Modern Academic Social Science*, 1(5), 27–36.
- Pornsmit, Y. (2018). *Application of Buddhist Psychology for Political Participation of Bangkok Residents*. (Doctoral dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

- Rangubtook, K. (2021). *Development of Democratic Citizenship Affecting the General Election in Bangkok*. (Doctoral dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Secretariat of the House of Representatives. (2011). *Political Participation of People*. Bangkok: Printing Office, The Secretariat of the House of Representatives.
- Wises, S. (2022). *Community Legal Empowerment through the Application of the Ramsar Convention on Wetlands in the Lower Ing Wetland, Chiang Rai Province*. (Research Report). Chiang Mai: Living River Association and Environmental Fund.
- Wises, S. (2023). Community Legal Empowerment for the Application of Ramsar Convention to the Lower Ing Basin Wetlands in Chiang Rai Province. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 21(1), 30-58.